

فهرست مطالب

۱	چکیده
أ	مقدمه
۱	انس با قرآن:
۲	تقسیم بندی و نظام ارائه شده درباره انس با قرآن:
۴	اهمیت توجه والدین به نماز و قرآن کریم:
۴	مراحل کمال انسان در نماز و قرآن کریم:
۵	وظایف والدین در تربیت دینی فرزندان:
۶	نقش مسجد:
۷	ترغیب فرزندان به نماز و قرآن کریم:
۷	گفتن اذان و اقامه در خانه:
۸	اهمیت نماز، در سخن امیر المؤمنین علی (علیه السلام):
۸	اهمیت نماز از دیدگاه امام خمینی (ره):
۹	مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) و نماز:
۹	پیشینه تحقیق
۱۲	روش تحقیق
۱۲	تجزیه و تحلیل نتایج:
۱۳	آزمون فرضیه ها
	فرضیه اول: عوامل خانوادگی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم موثر است.
۱۳	
	فرضیه دوم: عوامل آموزشی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم موثر است.
۱۴	
	فرضیه سوم: عوامل مدیریتی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم موثر است. ... ۱۴

فرضیه چهارم: عوامل فردی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم موثر است. ۱۵

فرضیه اصلی: عوامل خانوادگی، آموزشگاهی، مدیریتی، فردی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن کریم موثر است. ۱۶

بحث و نتیجه گیری ۱۷

پیشنهادهای کاربردی پژوهش ۲۰

منابع ۲۱

فهرست جداول

- جدول (۱) رگرسیون عوامل خانوادگی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۳
- جدول (۲) رگرسیون بتای عوامل خانوادگی تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۳
- جدول (۳) ضریب همبستگی عوامل خانوادگی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۳
- جدول (۴) رگرسیون عوامل آموزشگاهی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۴
- جدول (۵) رگرسیون بتای عوامل آموزشگاهی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۴
- جدول (۷) رگرسیون عوامل مدیریتی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۵
- جدول (۸) رگرسیون بتای عوامل مدیریتی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۵
- جدول (۹) ضریب همبستگی عوامل مدیریتی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۵
- جدول (۱۰) رگرسیون عوامل فردی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۶
- جدول (۱۱) رگرسیون بتای عوامل فردی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۶
- جدول (۱۲) ضریب همبستگی عوامل فردی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۶
- جدول (۱۳) رگرسیون عوامل خانوادگی... بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۶
- جدول (۱۴) رگرسیون بتای عوامل خانوادگی بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۷
- جدول (۱۵) ضریب همبستگی عوامل خانوادگی... بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان با نماز و قرآن ۱۷

عنوان

بررسی عوامل موثر بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان های ناحیه ۴ تبریز با نماز و قرآن کریم زهرا سادات مرتضوی^۱

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل موثر بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان های ناحیه ۴ تبریز با نماز و قرآن کریم است. روش پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی و جامعه آماری شامل ۱۵۰۰ نفر از دانش آموزان در ناحیه ۴ هنرستان های تبریز و حجم نمونه پژوهش با محاسبه از طریق فرمول کوکران نیز شامل ۳۰۶ نفر که از طریق نمونه گیری تصادفی طبقه ای انتخاب شدند. ابزار اندازه گیری شامل یک پرسشنامه محقق ساخته برای دانش آموزان هنرستان های ناحیه ۴ تبریز می باشد. جهت تجزیه و تحلیل داده های حاصله و آمار استنباطی نظیر رگرسیون چند متغیره و یک متغیره و ضریب همبستگی پیرسون برای تحلیل هر یک از فرضیات تحقیق استفاده گردید. نتایج پژوهش نشان داد که تاثیر عوامل خانوادگی ضریب بتای رگرسیون (۰/۰۱۵)، تاثیر عوامل آموزشگاهی با ضریب بتای رگرسیون (۰/۰۱۳)، تاثیر عوامل مدیریتی با ضریب بتای رگرسیون (۰/۰۱۷)، تاثیر عوامل فردی با ضریب بتای رگرسیون (۰/۰۳۲)، بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم موثر است.

واژه های کلیدی: مانوس شدن، نماز، قرآن کریم، خانواده.

^۱ مدیر هنرستان فنی و حرفه ای امام حسن مجتبی (ع)، کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران.
(mailto:za.mortazavi@gmail.com). ۰۹۱۴۱۰۳۴۰۳۱

انسان فطرتاً موجودی خداجوست و کنجکاو از ویژگی‌های برجسته او به حساب می‌آید. آثار و شواهد موجود نشان می‌دهد که بشر در زمان‌ها و مکان‌های مختلف با شیوه‌های گوناگون خدا را عبادت می‌کرده است. البته دلایل و مدارک زیادی در این خصوص وجود دارد. ساموئل کوئینک^۱ جامعه‌شناس معروف می‌گوید: اساساً در جهان، طایفه‌ای یا جامعه‌ای بدون نیایش، معتقدات و آداب و رسوم وجود ندارد. ما نتوانستیم از لابه‌لای اوراق تاریخی، لوحه‌ها، کتیبه‌ها و بقایای آثار تاریخی، بشر را از قید مذهب و نیایش و پرستش آزاد ببینیم (نجفی، ۱۳۸۸، ۱۳).

واژه فارسی نماز به نوبه خود از ریشه‌ی باستانی نم به معنی خم شدن و تعظیم کردن مأخوذ است که به تدریج بر معنی صلوات یا عبادت ویژه مسلمان، اطلاق گردیده است (خزائی، ۱۳۸۵، ۱۰). بر اساس بعضی از تواریخ، برخی از ایرانیان تازه مسلمان در سال‌های حکومت اعراب بر ایران به جای کلمه‌ی صلوات از کلمه نماک استفاده می‌کرده‌اند و هنگام فراخواندن مردم بسوی نماز به جای (الصلوة)، کلمه (انماک) و به جای (حی علی الصلوة) جمله (بشتابید بسوی نماک) را به کار می‌برده‌اند (راشدی، ۱۳۸۵، ۸).

در تعریف نماز می‌توان گفت که نماز سفینه نجات و مهمترین عامل و اصولی‌ترین روش تربیت در جلوگیری از انحرافات اخلاقی و موثرترین روش درمانی در اصلاح انحرافات و اختلافات رفتاری فرزندان است (فراهانی، ۱۳۸۲، ۱۳). همچنین نماز تعظیم و برخاک افتادن بنده در مقابل عظمت پروردگار است. نماز ساده‌ترین و در عین حال عالی‌ترین وسیله و ابزار دوستی با خداست. نماز تشکر از خالق به زبان مخلوق در برابر نعمت‌های بی‌کران او به الفاظ خداوند است (منصوری، ۱۳۸۳، ۲۰). قرآن کریم، ریسمان استوار و دستاویز محکمی است که خداوند به بندگانش هدیه داده است و بنابراین سفارش رسول مکرمش، در کنار عترت، می‌بایست به آن تمسک ورزید (سیوطی، ۱۴۱۴ هـ.ق، ج ۲، ۶۰). قرآن، تنها کتاب آسمانی است که از تحریف مصون مانده و یگانه کلامی است که بر بلندای قله فصاحت، هدایت و رستگاری را نوید داده (اسراء، ۲) و رمز و راز مکتوم عالم را باز می‌گوید. (نحل، ۸۹).

در مکتب اسلام، قرآن به عنوان بهترین و مطمئن‌ترین راه انس با حضرت حق تعریف شده است. گرچه انس با قرآن کریم مراحل مختلفی دارد از جمله: نگاه، شنیدن، روخوانی، قرائت، ترتیل، تلاوت، درس (مراجعه مکرر)، حفظ، تدبر، تفکر، تمسک، فهم و عمل؛ اما مرحله‌نهایی و اصلی انس، عمل کردن به

¹ Samoel Kuinkh

دستورات آن امانت مقدس الهی و پیاده نمودن در جامعه می باشد. یکی از راهکارهای ایجاد انس با مفاهیم قرآن کریم، توجه به عوامل فرهنگی یا همان جامه عمل پوشاندن به توصیه نبی اکرم، مبنی بر تمسک به قرآن و عترت می باشد. ایشان در قسمتی از حدیث ثقلین می فرماید: «وَأَنْهَمَا لَنْ يَفْتَرَا قَاتِلِي يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضِ» که نشان دهنده لزوم پیوند این دو ثقل است (حاکم نیشابوری، ۱۴۱۱ هـ.ق، ج ۳، ۱۱۸).

از حضرت امام صادق روایت شده است: امام باقر (ع) خوش صوت ترین قاری قرآن بود. شب هنگام، زمانی که برمی خاست و به قرائت قرآن، مشغول می گردید، صوت خود را بلند می کرد. در آن هنگام که سقاها، برای آوردن آب، از کنار او می گذشتند و همچنین، زمانی که عابران از آنجا عبور می کردند به خاطر صوت خوش آن حضرت، می ایستادند و به قرائت قرآن او گوش فرا می دادند (مجلسی، ۱۴۰۳ هـ.ق، ج ۲، ۱۹۵).

متأسفانه، امروزه در بسیاری از جوامع، انس با امور دنیوی بر انس با قرآن مقدم شده است. در جامعه دینی ما نیز، گرچه در سایه عنایات حضرت حق و با تلاش و زحمات امام را حل (ره) و مسئولین دلسوز نظام بویژه مقام معظم رهبری و نیز اساتید و خادمین قرآن کریم، بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی، شاهد رشد روز افزون فعالیت های قرآنی هستیم، ولی میان وضعیت فعلی و آنچه مطلوب جامعه اسلامی است، تفاوت بسیار است. توجه ویژه به بحث فرهنگ سازی قرآنی در بین خانواده ها و مدارس، توجه به جایگاه قرآن به عنوان کتاب زندگی، استفاده بهینه از ظرفیت های موجود، از جمله راهکارهای موثر در کمک به تقویت و مانوش شدن با نماز و قرآن کریم می باشد. در این تحقیق سعی بر این است که عوامل موثر بر تقویت و انس با قرآن کریم و مفاهیم نماز در میان قشر دانش آموزان هنرستان های ناحیه چهار تبریز بررسی و مطلوب ترین الگو در این راستا ارائه شود تا مفاهیم والای این کتاب هدایت الهی و در کنار آن نماز، هرچه بیشتر در متن زندگی نو پای دانش آموزان وارد شود.

انس با قرآن:

انس انسان به چیزی بدین معناست که از آن، هیچ وحشت و اضطرابی ندارد و همراه با آن به آرامش می رسد. انسان کمال طلب، فقط به امور مادی بسنده نمی کند و به سوی هدفهای والاتری گام بر می دارد. لذا وحشت و تنهایی خود را در پناه امور معنوی زائل می کند. در روایات به انس با علم و معرفت به قرآن و ذکر خدا سفارش شده است.

امام علی (ع) فرمود: «هر کس با قرآن انس گیرد از جدایی دوستان، وحشتی نخواهد داشت». ایشان همچنین در جواب گروهی که هنگام سفر از ایشان توصیه ای خواسته بودند فرمود: اگر به دنبال مونس می

می‌گردید، قرآن برای تان کافی است. آن حضرت در مناجات خویش با خدا چنین زمزمه می‌کند: پروردگارا! تو برای دوستانت مأنوس‌ترین مونس‌هایی و اگر غربت آنان را به وحشت اندازد، یاد تو مونس تنهایی آنهاست.

امام سجاد(ع) فرمود: اگر هم هیچ موجودی بر روی زمین زنده نماند و من تنها باشم مادام که قرآن با من است، وحشتی نخواهم داشت. تعبیرات این چنین در سخنان ائمه(ع) فراوان وجود دارد و معمولاً برای تأکید بر موضوعات مهم، این گونه سخن گفته‌اند خصوصاً در مورد قرآن که «تبیاناً لکل شیء» است. آنچه انسان در مسیر هدایت به آن نیاز داشته باشد، در قرآن پیدا می‌کند. حتی اگر انسان در معرض ترنم آیات الهی قرار گیرد و به آیات آن گوش بسپارد و قصد التذاذ معنوی از آن را نداشته باشد، به ایمانش افزوده می‌شود و احساس آرامش می‌کند: آنهایی که در محافل قرآنی حضور داشته‌اند و تا اندازه‌ای با معانی آن نیز آشنا بوده‌اند، با شنیدن آیات رحمت به شوق آمده و مسرور گشته‌اند و از شنیدن آیات عذاب، حالت حزن به خود گرفته‌اند و در مجموع، ایمانشان استوارتر گشته است چرا که قرآن، هم می‌تواند موجبات لذت معنوی را فراهم کند و هم کتاب عمل باشد. امام صادق(ع) فرمود: به دنبال مونس بودم که در پناه آن آرامش پیدا کنم آن را در قرائت قرآن یافتم (محدث النوری، ج ۱۲، ص ۱۷۴).

تقسیم بندی و نظام ارائه شده درباره انس با قرآن:

در هر زمان و هر جامعه‌ای، کسانی هستند که با بقیه افراد تفاوت دارند. افرادی که در حدّ پایین و حدّ بالای یک صفت کمی یا کیفی قرار می‌گیرند این گونه هستند. برای مثال اکثر افراد از لحاظ قد با هم تفاوت زیادی ندارند، اما تعداد معدودی قد بسیار کوتاهی دارند و یا بسیار قد بلند هستند. در مورد صفات کیفی، مثل هوش نیز همین قانون وجود دارد. اکثر افراد بهره‌هوشی نزدیک به هم دارند و در یک رده قرار می‌گیرند، اما درصد اندکی کم هوش و درصد اندکی هم نابغه هستند. اگر جامعه‌ای این گونه نباشد، حالت طبیعی ندارد. در یک کلاس درس هم اگر همه تیز هوش باشند یا همه دیر فهم آن کلاس طبیعی نیست و معمولاً این گونه اجتماعات با مشکلات خاصی مواجه هستند. در مورد طرحی که ارائه شد، باید اشاره کنم که اکثر افراد جامعه می‌توانند در این طرح گنجانده شوند و تعداد بسیار معدودی اند که در هیچ مرتبه‌ای از این طرح واقع نمی‌شوند. در حدّ بالای طرح هم، بعد از مقام عمل و فراتر از آن، درصد اندکی وجود دارند که به نقطه‌ای رسیده‌اند که دیگران از رسیدن به آن عاجزند. آنها «راسخین فی العلم» هستند که تعدادشان بسیار کم است و عبارت‌اند از پیامبر(ص) و امامان معصوم(ع) و بعضی از علما اینان، عالم به بطون قرآن هستند. البته در رأس آنها پیامبر(ص) است؛ چون حقیقت قرآن بر قلب مبارک ایشان نازل گردیده است. نزل به الروح الامین علی قلبک لتکون من المندرجین (سوره شعراء، آیه ۱۹۳-۱۹۴).

امام خمینی (ره) در مورد فهم پیامبر (ص) از قرآن می‌فرماید: قرآن یک نعمتی است که همه ازش استفاده می‌کنند. اما استفاده‌ای که پیامبر (ص) از قرآن می‌کرده است، غیر استفاده‌ای است که دیگران می‌کردند: «انما يعرف القرآن من خوطب به». دیگران نمی‌دانند. ماها یک ذره‌ای، یک چیزی، یک خیالاتی پیش خودمان داریم. آنکه قرآن بر او نازل شده، می‌داند چیست، چه مقصد در این نزول است و محتوا چیست و غایت این کار چیست. او می‌داند. آنهایی هم که به تعلیم او تربیت شده‌اند، آنها هم برای خاطر تربیت او می‌دانند. هنر انبیا این بوده است که مسائل را مسائل دقیق عرفانی را با یک لفظی می‌گفتند که هر کسی یک جوری ازش، خودش می‌فهمیده؛ ولی واقعه‌ش مال آنهایی است که بالاتر از این، افق‌شان است و این هنر در قرآن از همه جا بالاتر است و در ادعیه هم هست. در مورد علم اهل بیت (ع) به قرآن نیز علامه طباطبایی در تفسیر آیه‌ای می‌نویسد که ایشان می‌توانند به علومی دست پیدا کنند که دیگران از رسیدن به آنها عاجزند؛ مثلاً در مورد «مس قرآن» که در آیه آمده: «لایمسه إلا المطهرون»، علامه طباطبایی با بیان چند مقدمه، از این آیه چنین نتیجه می‌گیرد که: مراد از «مس»، علم به قرآن است. مصداق «مطهرون»، مقررّون هستند. با توجه به روایت نبوی ذیل آیه که حضرت، همین‌گونه تفسیر فرمودند (امام خمینی، ۱۳۷۰، ۱۴۷).

الف) مقررّون: اعم از فرشتگان اند و شامل اهل بیت (ع) هم می‌شود.

ب) منظور از طهارت: تنها طهارت از نجاست ظاهری و باطنی نیست، بلکه مراد پاک کردن قلوب آنها از تعلق به غیر خداست. علم به قرآن، فقط شامل ملائک نیست و شامل اهل بیت (ع) هم می‌شود. امام باقر (ع) در ذیل آیه: «قل کفی باللّه شهیداً بینی و بینکم و من عنده علم الكتاب» فرمود: منظور از آیه ما اهل بیت هستیم و اولین و برترین ما علی (ع) است. پس تا اینجا روشن شد که علم به قرآن مخصوص «راسخین فی العلم» است که شامل پیامبر (ص) و امامان معصوم (ع) و تعدادی از علما می‌شود. البته در رأس همه اینها و کاملترین راسخان شخص پیامبر (ص) است. امام صادق (ع) می‌فرماید: فرسول اللّه (ص) افضل الراسخین فی العلم قد علمه اللّه جمیع ما أنزل علیه من التنزیل والتأویل وما كان اللّه لینزل علیه شیئاً لم یعلمه تأویله و أوصیاء من بعده یعلمونه کله. رسول خدا برترین راسخان در علم است که خداوند، تمام قرآن و تفسیر و تأویل آن را به او آموخته است و آیه‌ای نازل نکرده است که حضرت، تفسیر و تأویل آن را نداند و جانشینان بعد از او نیز تمام آن را می‌دانند (طباطبایی، ۱۴۱۱، ج ۵، ص ۴۴).

اهمیت توجه والدین به نماز و قرآن کریم:

یکی از زیباترین جلوه های ارتباط عاشقانه با خدا و اساسی ترین راههای سیر و سلوک، نماز است؛ یعنی مترنم بودن زبان و قلب انسان به اسماء حسناى الهی و شاداب نگه داشتن گل روح در زیر باران یاد حق. ذکر خدا از یاد بردن هستی محدود خویش در رهگذر یاد اسمای الهی است و تداوم و استمرار آن زنگار گناهان را از روی دل می زداید؛ زیرا غفلت و فراموشی حق تعالی، ساحت دل را مکدر می کند. ذکر خدا ارتباط معنوی عبد سالک با رب مالک است و این انسان است که نباید خود را وقف زندگی مادی کند و مقصد را در خود و دنیای خود محدود سازد، بلکه باید خود را برای سفر پرفراز و نشیب ابدیت آماده کند (طهماسبی، ۱۳۸۵، ۳۱).

با توجه به نقش نماز، همانطور که بیان شد، و اینکه آینده سازان کشور، همین فرزندان ما هستند، لازم و ضروری است که در تشویق و ترغیب آنها به نماز، به طور عمقی و ریشه ای عمل کنیم؛ و در درجه اول باید کاری کنیم که فرزندان ما یک تلقی و شناخت خوب و لطیف از خداوند متعال داشته باشند. متأسفانه بسیاری از خانواده‌ها برای ترغیب فرزندان خود به نماز، مسأله قهر، جبر و تنبیه الهی را مطرح می کنند و نماز را به عنوان یک تکلیف به فرزند خود معرفی می کنند. در صورتی که بیان فلسفه و آثار نماز باعث می شود فرزندان ما از روی عشق و علاقه نماز بخوانند نه به خاطر ترس و ادای تکلیف. از آنجا که نماز مهمترین توصیه انبیاء و بزرگان حکمت است، باید طوری به فرزندان تفهیم شود که آنها نماز را دوستانه با خداوند قلمداد کنند و از روی شناخت و برای رسیدن به کمال، به اقامه نماز پردازند؛ و برای میسر شدن این امر، خانواده‌ها و بویژه والدین، باید یک نوع تلقی و نگرش مثبت و سازنده نسبت به احکام اسلام در فرزندان ایجاد کنند، و با رفتار و اخلاق خوب خود و با استفاده از روشهای صحیح و مناسب ترغیبی، فرزندان را به نماز تشویق کنند (طهماسبی، ۱۳۸۵، ۳۳).

مراحل کمال انسان در نماز و قرآن کریم:

مراحل کمال انسان، و فراهم نمودن زمینه های مناسب برای رشد و تکامل، یکی از بحث های مهم روانی، علمی و تربیتی است و در مسائل تربیت اسلام از اجداد و نیاکان تا انتخاب و اختیار انسان، از آن گذشته های دور تا آینده ای بسیار مهم و سرنوشت ساز، همگی به عنوان مراحل کمال انسان مورد بررسی و دقت لازم قرار گرفته است؛ و ما به لطف خداوند در این قسمت از متن به آنها اشاره می کنیم.

اجداد و نیاکان، برای تحقق ارزش های انسانی و انسان کامل شدن، در اسلام از اجداد و نیاکان شروع می شود، تا اصل و ریشه تربیت و زمینه های مساعد و نامساعد، شناسایی گردد و این از ویژگیهای مهم و

دور اندیشی و واقع بینی رهبران الهی و وحی خداوندی است، و از نظر روانشناسی امروز نیز بسیار مهم است (خلیلی، ۴۲، ۱۳۸۷).

محیط خانواده اولین آموزشگاه زندگی است، که اگر سالم باشد فرزندان در محیطی سرشار از سلامت و صداقت به رشد و تکامل خود ادامه می دهند. محیط خانواده اولین کانون مهم تربیتی است که شخصیت اطفال در رابطه با اخلاق و رفتار اهل خانواده شکل می گیرد و چگونگی آن همه رابطه‌ها در عادات و حالات روانی کودک اثر مهمی دارد. کودک در محیط خانواده در برخورد با افراد و مقررات حاکم بر آن به باورهایی می رسد که اگر غلط و نادرست باشند در آینده تغییر و اصلاح آن باورها بسیار مشکل خواهد بود. کودکان، اولین الگوهای خود را از اعضای خانواده انتخاب می نمایند، و بنابراین هماهنگی خانواده با دیگر مراکز تربیتی، سرنوشت ساز است، به طوری که وحدت و همکاری لازم بین مراکز تربیتی با خانواده وجود داشته باشد و همه در خط سلامت و صداقت باشند، فرزندان ما به خوبی رشد می کنند و انسانهای ایده آل و متکاملی خواهند شد. محیط خانواده همچون سرزمین حاصلخیزی است که فرزندان همچون گلهای شادابی در آن می رویند. در تحلیل جایگاه خانواده در تربیت فرزند، مادر نقش اول را ایفا می کند. چراکه اولاً کودک مهمترین سالهای تکوین شخصیت را در محیط انس و الفت با مادر می گذراند و این سالها، فرصت کم نظیری برای اکتساب عادات، صفات و ویژگیهای رفتاری از مادر است. دوم اینکه، مادران به لحاظ عواطف سرشار و خالصانه خود، پناهگاه مطمئنی برای کودک هستند و فرزند هر زمانی که احساس ناامنی کند، ابتدا به آغوش مادر پناه می برد. امام خمینی (رحمه الله علیه) در تبیین نقش مادر به عنوان نجات دهنده یک امت می فرمایند: مادرها مبدأ خیرات هستند و اگر خدای ناخواسته مادرانی باشند که بچه‌ها را بد تربیت کنند، مبدأ شرنده؛ یک مادر ممکن است یک بچه خوب تربیت کند و آن بچه یک امت را نجات بدهد و ممکن است بد تربیت کند و آن بچه موجب هلاکت یک امت بشود (تقوی، ۱۳۹۱، ۱۰).

وظایف والدین در تربیت دینی فرزندان:

خانواده و در رأس آن والدین، اولین منبع بیرونی تربیت دینی هستند که آداب و رفتار دینی را به شکل خودآگاه یا ناخودآگاه به کودکان منتقل می کنند. از اینرو، توجه والدین به چگونگی روشها و منشهای تربیتی، در گرایش فرزندان به آموزه های دینی، آن هم در شرایط پیچیده جامعه امروز، بسیار حیاتی و حائز اهمیت است.

پدر نظام خانواده، پس از مسؤلیت زن و شوهر نسبت به هم، مهمترین وظیفه آنها در قبال فرزندان است. بطور مسلم چگونگی روابط آنها الگویی برای روابط کودکان فراهم می کند. بنابراین لازم است

والدین، نکته‌هایی را درباره وظایف خود، که ما آنها را تحت عنوان اصول کلی وظایف والدین نسبت به فرزندان بیان می‌کنیم.

در دیدگاه اسلام بر مسؤولیت‌های والدین و تقدس و ارزش معنوی آنها بسیار تأکید شده، بگونه‌ای که برای آن، ارزش عبادت خداوند و پاداش برخی رفتارهای مهم دینی در نظر گرفته شده است. این تلقی معنوی از وظایف والدین دو تأثیر مهم برای والدین دارد: یکی اینکه موجب تلاش بیشتر والدین در این جهت می‌شود و دیگر اینکه باعث می‌شود آنان رفتار خویش را واجد ارزش معنوی ببینند و در نتیجه، دشواریهای این وظایف برای آنها تا حدی آسان می‌شود؛ در این صورت وظایف خانوادگی خویش را ضمن سایر وظایف دینی قرار داده و آنها را مخل یا جدا از وظایف دینی احساس نمی‌کنند (سالاری فر، ۱۳۸۸، ۴۰).

نقش مسجد:

مسجد بعنوان کانون تربیت و ترغیب فرزندان به نماز: از عوامل مؤثر در گرایش فرزندان به نماز، بدون شک مسجد است. مسجد عهده دار نقش مهمی در عرصه‌های عبادی، تربیتی، فرهنگی، سیاسی و نظامی است. از چهره‌های شاخص و تأثیرگذار مسجد، امام جماعت است که به عنوان یک راهنما نقش حساسی در هدایت فرزندان یک ملت ایفا می‌کند. وی به عنوان پرچمدار اسلام و مبلغ و ترویج دهنده احکام آن، همواره نقش بسزایی در گرایش و جذب همه اقشار و مخصوصاً نوجوانان و جوانان به نماز و دین دارد.

قرآن کریم می‌فرماید: «خذوا زینتکم عند کل مسجد؛ زینت‌هایتان را هنگام رفتن به مسجد با خود بردارید» (سوره اعراف، آیه ۳۱). و از طرفی فرموده: «المال و البنون زینة الحیاء الدنیا؛ مال و فرزند زینت زندگی دنیایی است» (سوره کهف، آیه ۴۶). با توجه به این دو آیه شریفه، شاید بتوان گفت: که هرگاه به مسجد می‌روید فرزندان خود را به مسجد ببرید تا با محیط عبادت خو بگیرند و مقداری از مال خود را ببرید تا محرومان بهره ببرند (احمدی، ۱۳۹۰، ۸۷).

در واقع وقتی والدین کودک را به مسجد می‌برند، او را با اجتماعی آشنا می‌سازند که آنان را هدفی مقدس جمع داشته است (نه مال و شهوت)؛ و همه برای سالم بودن و بهتر شدن و بندگی حق و کار خیر در آنجا گرد آمده‌اند. نظام نماز جماعت، احترام به بزرگتر به صورت علمی و عملی، و انضباطی است که در عمل دارند، همه آموزنده و تأثیرگذار در وجود فرزند خواهند بود. بنا به قولی مسجد روح دینی را از فردی که متدین و مؤمن است به فردی که می‌خواهد متدین شود منتقل می‌نماید (قمی، ۱۳۸۶، ۲۱۰).

برای اینکه مسجد در گرایش نوجوان و جوان به نماز مؤثر باشد، باید از همان سردر، تا درون مسجد، آراسته و پیراسته باشد. اگر جاذبه های هنری و علمی و تابلوها و نوشته های زیبا و جذاب در مسجد استفاده شود، تأثیر گذاری آن در جذب به نماز بیشتر خواهد بود.. مسجد به عنوان یک سنگر دفاع از حریم دین مقدس اسلام، خود باید نمونه ای از به کارگیری علمی آموزشهای اسلامی باشد. پاکیزگی سنگر خداپرستان، موجب پاکیزگی جسم و روح نماز گزاران می شود و نوجوانان و جوانان را بسوی هدایت رهنمون می شود. چون ذات جوان و نوجوان، پاکیزگی را دوست دارد. وقتی کسانی که به مسجد می آیند، لباس تمیز و سفید و معطر را برای نماز خواندن انتخاب می کنند، از یک سو خوب خود را آماده ملاقات با خدا کرده اند، و از سویی کودکان و نوجوانان را تحت تأثیر قرار می دهند و در آنها رغبت آمدن به مسجد و گرایش به نماز خواندن را زیاد می کنند(دوغان، ۱۳۹۰، ۱۶۳).

ترغیب فرزندان به نماز و قرآن کریم

از آنجا که والدین، نقش اول مربی تربیتی فرزند را دارا هستند، لازم است روشهایی را برای ترغیب فرزندان به نماز و قرآن بکار گیرند که نه تنها عبادت آنها از روی تقلید نباشد، بلکه عبادتی همراه با تفکر و آگاهی و عشق باشد. یعنی همان عبادتی که انسان را از منکر باز می دارد. والدین باید توجه داشته باشند که تنها با روشهای سازنده و برخوردار از اطلاعات فراوان دینی است که می توانند انگیزه عبادت را در فرزندان به وجود آورند تا آنها خود در پی عبادت بروند. بنابراین آنچه در این قسمت ارائه می گردد، روشهای تشویق فرزندان به نماز و قرآن، توسط والدین گرامی است که حداقل امکان آنها را بیان می نمایم (منصوری، ۱۳۸۳).

گفتن اذان و اقامه در خانه:

اذان سرودی است آسمانی و شعاری موزون، کوتاه، پر محتوا و سازنده که در بردارنده اساسی ترین پایه های پایه های اعتقادی و جهت گیری عملی مسلمانان است؛ اذان صدایی است که به آسمانیان می رسد و شیطانها را به فرار و میدارد. در احادیث اشاره شده در خانه های اذان بگوئید تا شیطان طرد شود و فرزندان با این نعمه ملکوتی آشنا شوند. والدین باید سعی کنند بچه ها را به اذان گفتن تشویق کنند و روحیه حق گوئی را در آنان پرورش دهند و در این مورد باید به مولا و سرورمان امام حسین(علیه السلام) اقتدا نمایند، آنجا که ایشان در نیمروز گرم عاشورا و در ببحوحه جنگ، به فرزند جوان خود فرمودند: «اذان و اقامه بگو! پس اذان و اقامه گفتند و آن حضرت قیام فرمودند و نماز را در میدان نبرد اقامه کردند». و این اهمیت و ضرورت تکرار اذان و اقامه را از بدو تولد تا واپسین لحظه های نشان می دهد. البته کسی که اذان

را می گوید باید دارای صفات خاصی باشد. در متن اسلام آمده است که مستحب است مؤذن «صیت» یعنی خوش صدا باشد، زیرا طبع آدمی اینطور است که وقتی اذان را از یک خوش صدا می شنود، جملات آن، جور دیگری بر قلبش اثر می گذارد و اثر پذیری سریع تر است (رضوانطلب، ۱۳۹۲، ۹۶).

اهمیت نماز، در سخن امیر المؤمنین علی (علیه السلام):

مردم خواندن و اقامه نماز را برعهده گیرید، و آن را حفظ کنید؛ زیاد نماز بخوانید و با نماز، خود را به خدا نزدیک کنید، چراکه خداوند متعال فرموده اند: نماز دستوری است که در وقتی خاص بر مؤمنان واجب گردیده است (سوره نساء، آیه ۱۰۳).

آیا به پاسخ دوزخیان گوش فرا نمی دهید. آن هنگام که از آنها پرسیدند: چه چیز شما را به دوزخ کشانده است؟ گفتند: ما از نماز گزاران نبودیم (سوره مدثر، آیه ۴۲). همانا نماز، گناهان را چونان برگهای پاییزی فرو می ریزد، و غل و زنجیر گناهان را از گردنهای می گشاید. همانا کسانی از مؤمنان، حق نماز را شناختند که زیور دنیا از نماز بازشان ندارد، و روشنائی چشمشان، یعنی اموال و فرزندان، مانع نمازشان نشود (همدانی، ۱۳۸۶).

خدای سبحان می فرماید: مردانی هستند که تجارت و خرید و فروش، آنان را از یاد خدا، و برپا داشتن نماز و پرداخت زکات باز نمی دارد (سوره نور، آیه ۳۷).

پیامبر خدا صل الله علیه و آله و سلم) پس از بشارت به بهشت، خود را در نماز خواندن به زحمت می انداخت، زیرا خداوند به او فرمود: خانواده خویش را به نماز فرمان ده و بر انجام آن شکیا باش (سوره طه، آیه ۱۳۲). پس پیامبر خدا (صل الله علیه و آله و سلم) پی در پی خانواده خود را به نماز فرمان می داد، و خود نیز در انجام آن شکیا بود (نهج البلاغه، خطبه ۱۹۹، ص ۲۹۹).

سفارش حضرت لقمان فرزند خود را به نماز: لقمان حکیم در سفارش هایش درباره نماز به فرزندش می گوید: فرزندم نماز بسیار بخوان. هرگز نماز را از اول وقت به تأخیر مینداز و دین خدا را نسبت به اول وقت نماز، فوراً ادا کن. نماز را با جماعت بخوان، هرچند در سخت ترین حالات و شرایط باشی.

اهمیت نماز از دیدگاه امام خمینی (ره):

امام خمینی (رحمه الله علیه) آن معمار کبیر انقلاب اسلامی و عارف فرزانه، در مورد جایگاه نماز می فرماید: «نگویید که ما انقلاب کردیم، حالا باید هی فریاد بزینم خیر، نماز بخوانید، (نماز) از همه فریادها بالاتر است.» و در جای دیگر فرموده اند: خدای تعالی دوست دارد که وقت ذکر او، بنده منقطع بسوی او

باشد و متضرع و خالص باشد؛ پس سزاوار است نمازگزار، کارهایی که ثواب نماز را کم می کند بجا نیاورد و کارهایی که ثواب نماز را زیاد می کند بجا آورد. ایشان فرموده اند: «نماز جمعه در رأس همه امور است، و از بزرگترین عنایات حق تعالی بر جمهوری اسلامی ایران است. یکی از برکات این نهضت و انقلاب، همین اقامه نماز جمعه هاست» (امام خمینی، ۱۳۷۰).

مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) و نماز:

هیچ وسیله ای مستحکم تر و دائمی تر از نماز برای ارتباط میان انسان با خدا نیست؛ مبتدی ترین انسانها رابطه خود با خدا را به وسیله نماز آغاز می کنند و برجسته ترین اولیاء خدا نیز بهشت خلوت انس خود با محبوب را در نماز می جوید. این گنجینه ذکر و راز را هرگز پایانی نیست و هر که با او بیشتر آشنا شود، جلوه و درخشش بیشتری می یابد؛ نماز در همه حالات، حتی در میدان نبرد و در سخت ترین آزمایشهای زندگی، اولویت خود را از دست نمی دهد. انسان همیشه به نماز محتاج است و در عرصه های خطر، محتاج تر. در یک نتیجه گیری کلی از این قسمت می توان گفت که برای آنکه تشویق های والدین در گرایش فرزندان به نماز، مؤثر واقع گردد، لازم است که والدین گرمی از روشهای مناسب دعوت و جذب بهره گیرند، و علاوه بر آن، شرایط جذب را نیز در منزل فراهم نمایند. چراکه بکاربردن روشها به تنهایی و بدون همکاری اعضای خانواده و بویژه والدین باهم و بدون کمک گرفتن از معارف اسلامی و سفارشهای بزرگان دین، تأثیر چندانی نخواهد گذاشت. از این رو به والدین و مشوقین نماز توصیه می شود تمامی جوانب ترغیب و جذب را رعایت نموده و عالماً و عملاً به آنها پردازند.

پیشینه تحقیق

رستگار (۱۳۹۲) در تحقیقی تحت عنوان بررسی نقش مدارس در ارتقای معرفت دینی و سلامت روانی دانش آموزان که در دانشگاه آزاد اسلامی اهواز در قالب پایان نامه کارشناسی ارشد انجام دادند به این نتیجه رسیدند که پس از خانواده، مدرسه عهده دار تربیت و اجتماعی کردن دانش آموزان در ابعاد مختلف، خصوصاً جامعه پذیری دینی و پاسخگویی به مشکلات دینی دانش آموزان است. در یک سطح دقیقتر، مدرسه اجتماعی کردن را در خلال برنامه های پنهانی که در محتوای فعالیت های مدرسه نهفته است، انجام می دهد و این گونه فعالیتها از برنامه های تنظیم شده کلاسها تا ورزش های منظم و سازمان یافته را در بر می گیرد. تحلیل داده های تحقیق نشان می دهد که بین نقش مدرسه و ارتقای معرفت دینی و جنسیت، وضعیت اقتصادی، وضعیت تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد.

ملاولی (۱۳۹۱)، در تحقیقی با عنوان تأثیر تشویق والدین در گرایش فرزندان به نماز و قرآن کریم که مرکز مدیریت حوزه های علمی خواهران الزهرا (س) قم انجام داد به این نتایج دست یافت که برای انسان همواره این پرسش مطرح بوده است که چگونه می تواند به زندگی خویش معنا بخشد، و این معنا جویی و معنا خواهی یکی از نیازهای بنیادی انسان است که چنانچه بدرستی هدایت شود به دین باوری و خدا پرستی می انجامد. از اینرو جایگاه دین و تربیت دینی در عصر جدید با توجه به چالش های نهفته در درون آن، از اهمیت ویژه ای برخوردار است، و پرورش حس دینی در نسلی که توان مقابله و کنار آمدن با تضادها و چالش های عصر جدید را داشته باشد مستلزم دگرگونی در روشهای تربیتی و در عین حال دگر گونی در مبانی و منابع آسیب شناختی تربیت دینی است.

شهرزی (۱۳۹۰)، در پژوهشی تحت عنوان بررسی نقش مدارس قرآن در یادگیری معارف و مفاهیم قرآنی کودکان و نوجوانان در رشته علوم تربیتی در شهرستان گیلان غرب بر اساس پرسشنامه SLR-90-R انجام داد به این نتایج دست یافت که بین نقش مدارس قرآن در یادگیری معارف و مفاهیم قرآنی و جنسیت، وضعیت اقتصادی، ترتیب تولد، تحصیلات والدین محل سکونت، امکانات موجود در مدارس تفاوت معنی داری وجود دارد.

بررسی های انجام شده توسط کتل^۱ (۲۰۱۱) حاکی از آن است که تمامی افراد در همه موقعیت ها و شرایط اجتماعی یکسان، واکنش و رفتار مشابهی از خود نشان نمی دهند و میزان و درجات احساس معنوی آنها کاملاً متفاوت است.

بر اساس پژوهش لارسون و همکاران، (۲۰۰۰)، به نقل از حسینی (۱۳۹۰) کمتر از ۱۰ درصد مقالات چاپ شده در مجلات روانشناسی و روان پزشکی پیرامون پژوهش های مذهبی است، این در حالی است که بنیامین راش، پدر روان پزشکی اظهار می دارد نقش مذهب در سلامت روانی انسان همانند اکسیژن برای تنفس اهمیت دارد. همچنین روانشناسان برجسته دیگری همانند جیمز^۲، یونگ^۳، فروم و فرازکل^۴ بر نقش اعتقادات و رفتارهای مذهبی اشاره کرده و اهمیت آن را برای بهداشت روانی مورد تأیید قرار داده اند.

آگوست ساباتیه^۵ استاد فلسفه دانشگاه پاریس در کتاب فلسفه دین می گوید: دین روح انسان را با نیرویی نامرئی که مقدراتش را در اختیار دارد ارتباط می دهد و نماز که این ارتباط را برقرار می سازد (استپان، ۲۰۰۹). دین حق یعنی همان دینی است که به مرحله علم درآمده است. اگر دین با عمل زنده ای

^۱ .Katell

^۲ .Gimse

^۳ . Unig

^۴ .From and frankel

^۵ .Agost sabatiye

که پیوند دهنده آفریده به آفریدگار و سوق دهنده روح بسوی رستگاری باشد توام نگردد، معنا و مفهومی نخواهد داشت (ویلیام جیمز^۱، ۲۰۰۱، به نقل از هادیزاده، ۱۳۹۰).

این گفته آگوست ساباتیه مفهوم همان سخن حضرت رسول (ص) است که فرمودند: دینی که نماز در آن نباشد، در آن خیری نیست (راشدی، ۱۳۸۵).

به لحاظ روان‌شناختی نیز، ادله فراوانی این هم‌نشینی را تأیید می‌کند؛ ال‌گوگیری و تقلید آگاهانه و مشاهده اعمال دیگران (نظریه با ندورا)، ایجاد تداعی و شرطی‌سازی با وجود تقویت‌کننده‌ها (نظریه شرطی‌سازی کنشگر اسکینر) و نظریه تسهیل اجتماعی، موجب می‌شود تا فرد تحت تأثیر شخصیت الگوی خود، بر انجام رفتار درست تشویق شود. و این حضور در گروه صالحان او را به سوی رفتاری شایسته سوق داده، موجب نهادینه شدن و گسترش مطالعات قرآنی و عمل به آموزه‌های دینی و ایجاد علاقه و انگیزه لازم برای تعالی در نهاد او می‌شود (هیلگارد، ۱۳۸۰، ۳۷۲).

هرست^۲، (۲۰۱۲) در مقاله تحت عنوان تاثیر اخلاق در گرایش جوانان به سوی معنویت به این نتایج دست یافت که اخلاق و تربیت دومقوله معرفتی بوده و همچون هر مقوله تربیتی دیگر ماهیتی مستقل و نیز اصول و ضوابطی خاص خود، جهت بررسی اعتبار قضایای مربوط به خود را دارد. بنابراین سخن گفتن از اخلاق یا تربیت دینی بی‌معنا یا ناسازوار و تناقض‌آمیز است، زیرا مستلزم از کار در عین قبول ماهیت و اصول و ضوابط مستقل آنهاست. با وجود کاربرد شایع و بسیار گسترده تعبیر اخلاق و تربیت اسلامی همچنان از امکان و معناداری این تعبیر سوال میشود و پاسخهای ارایه شده نیز چندان صریح و شفاف نیست.

کروتس^۳ (۲۰۰۵)، در پژوهشی تحت عنوان نقش رسانه بر اخلاق و معنویت جوانان به این نتایج دست یافت که رسانه نقش مهمی در تولید و گردش اطلاعات در جامعه دارد و ابزاری قدرتمند در تصویرسازی جمعی و ترویج الگوهای رفتاری اخلاقی و معنوی به شمار می‌رود. رسانه غالب تابع همان الگوی اطلاع‌رسانی یکطرفه است. این الگو کم و بیش در تمام رسانه‌های دیداری و شنیداری و حتی مکتوب ملاحظه می‌شود. معمولاً در این روش مخاطبین نمی‌توانند دیدگاههای خود را به نحو موثری به طرف مقابل و از آن مهم‌تر سایر مخاطبین منتقل کنند. تحقیقات نشان می‌دهد که به دلیل دسترسی بیشتر قشر جوان و نوجوان و حتی دانش‌آموزان سطوح ابتدایی به اینترنت، متأسفانه آنها بیشتر جذب این شبکه‌ها می‌شوند. و بسیاری از ارزش‌های دینی و اسلامی را فراموش می‌کنند.

^۱ . William gims

^۲ . Hirest

^۳ . Krotz

براینشون^۱، (۲۰۰۸)، در مقاله تحت عنوان تصمیمات عقلایی خردی به این نتایج دست یافت که در بسیاری مواقع نتایج تصمیم گیری های عقلایی فردی منجر به نتایج نامطلوب و یا زیانبار جمعی می شود. پدیده شهرنشینی، روش منطقی در ارتقای افراد به لحاظ اخلاق و تربیت به شمار می رود تا از طریق کاهش مسافت بین زندگی و شرایط در کنار ارائه خدمات تربیتی زمینه سعادت‌مندی جامعه بیش از پیش مهیا شود. با این حال عوامل فردی تحت تاثیر شرایط حاکم و بعضاً "هدایت شده ای هستند که تصمیمات فردی و یا نتایج حاصل از آن به جهت خاصی هدایت می کنند.

روش تحقیق

تحقیق حاضر که به عوامل موثر بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم در سال تحصیلی ۱۴۰۰ می پردازد بر اساس هدف، تحقیقی کاربردی است. پژوهش حاضر که به بررسی عوامل موثر بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم در سال تحصیلی ۱۴۰۰ می پردازد بر اساس زمان گردآوری داده‌ها تحقیقی توصیفی از نوع پیمایشی است. تحقیق فوق که به بررسی عوامل موثر بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم در سال تحصیلی ۱۴۰۰ می پردازد، از نظر شیوه‌ی گردآوری اطلاعات، تحقیقی پیمایشی است. در این پژوهش جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان هنرستان های ناحیه ۴ شهر تبریز برابر با ۱۵۰۰ نفر می باشد. در تعیین حجم نمونه در پژوهش حاضر از طریق فرمول کوکران استفاده شده است، برابر است با ۳۰۶ نفر از دانش آموزان هنرستان است. ابزار اندازه گیری در پنج بخش جداگانه با سوالات اختصاصی بصورت پرسشنامه محقق ساخته تهیه گردید. در تهیه هر یک از این بخش‌ها از پیشینه نظری و پژوهشی موجود و نیز از نکته نظرات صاحب نظران حوزه علوم تربیتی استفاده شد. از این رو پرسشنامه های نهایی حاوی ۴۰ سوال بود که ۸ سوال آن مربوط به عوامل خانوادگی، ۸ سوال آن به عوامل آموزشی و ۸ سوال آن به عوامل مدیریتی و ۸ سوال آن به عوامل فردی و ۸ سوال آن به تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن کریم اختصاص داشت. شیوه نمره گذاری سوالات این پرسشنامه به شیوه چند درجه ای لیکرت بود که گزینه خیلی کم نمره ۱، و گزینه خیلی زیاد نمره ۵ دریافت می کرد. تجزیه و تحلیل بر اساس نرم افزار Spss انجام شد و آمار استنباطی از روش های آماری رگرسیون خطی و چند متغیره از طریق نرم افزار SPSS استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل نتایج:

^۱.Brintion

آزمون فرضیه ها

فرضیه اول: عوامل خانوادگی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم موثر است.

جدول (۱) رگرسیون عوامل خانوادگی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	معنی داری
رگرسیون	۱,۷۲۴	۱	۱,۷۲۴	۵,۷۶۸	۰,۰۱۷
باقیمانده	۹۰,۸۷۶	۳۰۴	۰,۲۹۹		
جمع	۹۲,۶۰۰	۳۰۵			

نتایج حاصل از رگرسیون خطی نشان داد عوامل خانوادگی تاثیر معنی داری بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم دارد. ($F=5,768, p<0.001$). بنابراین فرضیه تحقیق حاضر پذیرفته و فرضیه صفر رد می گردد.

جدول (۲) رگرسیون بتای عوامل خانوادگی تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

مدل	ضرایب قابل درک		ضریب استاندارد	t	معنی داری
	B	Std.Error			
constant	۳,۰۶۱	۰,۱۶۱		۱۹,۰۶۲	۰,۰۰۰
عوامل خانوادگی	۰,۱۰۷	۰,۰۴۴	۰,۱۵۶	۲,۴۰۲	۰,۰۱۷

با توجه به معنی داری رگرسیون، تاثیر معنی داری و ۱۴ درصدی عوامل خانوادگی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم مشاهده گردید ($\beta=0.136, p<0.001$).

جدول (۳) ضریب همبستگی عوامل خانوادگی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

ضریب همبستگی	مجدور ضریب همبستگی	مجدور ضریب همبستگی تعدیل شده	خطای استاندارد
۰,۱۳۶	۰,۰۱۹	۰,۰۱۵	۰,۰۵۴۶۷۵

همچنین نتایج حاصل از همبستگی پیرسون نیز نشان داد که ارتباط مستقیم و نسبتاً ضعیفی بین عوامل خانوادگی و تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم وجود دارد (۰/۱۳۶).

فرضیه دوم: عوامل آموزشی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم موثر است.

جدول (۴) رگرسیون عوامل آموزشی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	معنی داری
رگرسیون	۰,۴۴۶	۱	۰,۴۴۶	۱,۴۷۲	۰,۲۲۶
باقیمانده	۹۲,۱۵۴	۳۰۴	۰,۳۰۳		
جمع	۹۲,۶۰۰	۳۰۵			

نتایج حاصل از رگرسیون خطی نشان داد که عوامل آموزشی تاثیر معنی داری بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم دارد. ($F=1,472, p<0.001$). بنابراین فرضیه تحقیق حاضر تایید و فرضیه صفر رد می گردد.

جدول (۵) رگرسیون بتای عوامل آموزشی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

مدل	ضرایب قابل درک		ضریب استاندارد	t	معنی داری
	B	Std.Error			
constant	۳,۰۶۳	۰,۱۲۱		۱۵,۰۶۲	۰,۰۰۰
عوامل خانوادگی	۰,۱۲۷	۰,۰۷۴	۰,۱۳۴	۲,۴۲۲	۰,۰۱۶

با توجه به معنی داری رگرسیون، تاثیر معنی داری و ۱۴ درصدی عوامل آموزشی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم مشاهده گردید. ($\beta=0.134, <0.001 p$)

جدول (۶) ضریب همبستگی عوامل آموزشی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

ضریب همبستگی	مجدور ضریب همبستگی	مجدور ضریب همبستگی تعدیل شده	خطای استاندارد
۰,۱۳۵	۰,۰۱۷	۱۴۰,	۰,۰۵۴۷۷۲

همچنین نتایج حاصل از همبستگی پیرسون نیز نشان داد که ارتباط مستقیم و نسبتاً ضعیفی بین عوامل آموزشی و تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم وجود دارد (۰/۱۳۵).

فرضیه سوم: عوامل مدیریتی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم موثر است.

جدول (۷) رگرسیون عوامل مدیریتی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معنی داری
رگرسیون	۲,۶۸۸	۱	۲,۶۸۸	۹,۰۸۹	۰,۰۰۳
باقیمانده	۸۹,۹۱۲	۳۰۴	۰,۲۹۶		
جمع	۹۲,۶۰۰	۳۰۵			

نتایج حاصل از رگرسیون خطی نشان داد عوامل مدیریتی تاثیر معنی داری بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم دارد. ($F=9,089, p<0.001$). بنابراین فرضیه تحقیق حاضر پذیرفته و فرضیه صفر رد می گردد.

جدول (۸) رگرسیون بتای عوامل مدیریتی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

مدل	ضرایب قابل درک		ضریب استاندارد	t	معنی داری
	Std.Error	B			
constant	۰,۱۸۸	۲,۸۸۲		۱۵,۳۶۷	۰,۰۰۰
عوامل مدیریتی	۰,۰۵۵	۰,۱۶۴	۰,۱۷۰	۳,۰۱۵	۰,۰۰۳

با توجه به معنی داری رگرسیون، تاثیر معنی داری و ۱۷ درصدی عوامل مدیریتی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم مشاهده گردید ($\beta=0.170, p<0.001$).

جدول (۹) ضریب همبستگی عوامل مدیریتی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

ضریب همبستگی	مجدور ضریب همبستگی	مجدور ضریب همبستگی تعدیل شده	خطای استاندارد
۰,۱۷۰	۰,۰۲۹	۰,۰۲۹	۰,۵۴۳۸۴

همچنین نتایج حاصل از همبستگی پیرسون نیز نشان داد که ارتباط مستقیم و نسبتاً ضعیفی بین عوامل مدیریتی و تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم وجود دارد ($r=0.170$).

فرضیه چهارم: عوامل فردی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم موثر است.

جدول (۱۰) رگرسیون عوامل فردی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معنی داری
رگرسیون	۹,۹۹۳	۱	۹,۹۹۳	۳۶,۷۷۵	۰,۰۰۰
باقیمانده	۸۲,۶۰۷	۳۰۴	۰,۲۷۲		
جمع	۹۲,۶۰۰	۳۰۵			

نتایج حاصل از رگرسیون خطی نشان داد عوامل فردی تاثیر معنی داری بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم دارد. ($F=۳۶,۷۷۵, <0.001 p$). بنابراین فرضیه تحقیق حاضر پذیرفته و فرضیه صفر رد می گردد.

جدول (۱۱) رگرسیون بتای عوامل فردی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

مدل	ضرایب قابل درک		ضریب استاندارد	t	معنی داری
	B	Std.Error			
constant	۲,۳۵۹	۰,۱۸۱		۱۳,۰۶۶	۰,۰۰۰
عوامل مدیریتی	۰,۳۱۱	۰,۰۵۱	۰,۳۲۹	۶,۰۶۴	۰,۰۰۰

با توجه به معنی داری رگرسیون، تاثیر معنی داری و ۳۲ درصدی عوامل فردی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم مشاهده گردید ($\beta=0.329, p<0.001$).

جدول (۱۲) ضریب همبستگی عوامل فردی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

ضریب همبستگی	مجدور ضریب همبستگی	مجدور ضریب همبستگی تعدیل شده	خطای استاندارد
۰,۳۲۹	۰,۱۰۸	۰,۱۰۵	۰,۵۲۱۲۸

همچنین نتایج حاصل از همبستگی پیرسون نیز نشان داد که ارتباط مستقیم و متوسطی بین عوامل فردی و تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم وجود دارد ($r=0.329$).

فرضیه اصلی: عوامل خانوادگی، آموزشی، مدیریتی، فردی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن کریم موثر است.

جدول (۱۳) رگرسیون عوامل خانوادگی... بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معنی داری
رگرسیون	۶,۶۶۸	۱	۶,۶۶۸	۲۳,۵۸۸	۰,۰۰۰
باقیمانده	۸۵,۹۳۳	۳۰۴	۰,۲۸۳		
جمع	۹۲,۶۰۰	۳۰۵			

نتایج حاصل از رگرسیون خطی نشان داد عوامل فردی، خانوادگی، آموزشگاهی و مدیریتی تاثیر معنی داری بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم دارد. $(F=23,588, p<0.001)$. بنابراین فرضیه تحقیق حاضر پذیرفته و فرضیه صفر رد می گردد.

جدول (۱۴) رگرسیون بتای عوامل خانوادگی ... بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

معنی داری	t	ضرایب قابل درک		مدل
		ضریب استاندارد Beta	Std.Error B	
۰,۰۰۰	۸,۱۳۵		۰,۲۶۵	۲,۱۵۹ constant
۰,۰۰۰	۴,۸۵۷	۰,۲۶۸	۰,۰۷۶	۰,۳۶۹ عوامل مدیریتی، فردی و ...

با توجه به معنی داری رگرسیون، تاثیر معنی داری و ۲۶ درصدی عوامل فردی، آموزشگاهی، مدیریتی و خانوادگی بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم مشاهده گردید $(beta=0.268, p<0.001)$.

جدول (۱۵) ضریب همبستگی عوامل خانوادگی... بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان با نماز و قرآن

ضریب همبستگی	مجذور ضریب همبستگی	مجذور ضریب همبستگی تعدیل شده	خطای استاندارد
۰,۲۶۸	۰,۰۷۲	۰,۰۶۹	۰,۵۳۱۶۷

همچنین نتایج حاصل از همبستگی پیرسون نیز نشان داد که ارتباط مستقیم و متوسطی بین عوامل فردی، آموزشگاهی، خانوادگی و خانوادگی و تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم وجود دارد $(0/268)$.

بحث و نتیجه گیری

مشخص گردید که عوامل خانوادگی بر تقویت و مانوس شدن دانش آموزان با نماز و قرآن کریم موثر است. همچنین نتایج حاصل از رگرسیون خطی نشان داد عوامل خانوادگی تاثیر معنی داری بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم دارد. $(F=5,768, p<0.001)$. بنابراین فرضیه تحقیق حاضر پذیرفته و فرضیه صفر رد می گردد. نتایج این فرضیه پژوهشی با یافته های سایر پژوهشگران بویژه ملاولی (۱۳۹۱)، شعاعی (۱۳۸۶)، خلیلی (۱۳۸۷)، شرفی (۱۳۸۸)، تقوی (۱۳۹۱)، دوعان، (۱۳۹۰)، همسو و با نتایج تحقیق رستگار (۱۳۹۱) ناهمسو می باشد. چنانکه ملاولی (۱۳۹۱)، در تحقیقی با عنوان تاثیر تشویق

والدین در گرایش فرزندان به نماز و قرآن کریم که مرکز مدیریت حوزه های علمی خواهران الزهرا(س) قم انجام داد به این نتایج دست یافت که برای انسان همواره این پرسش مطرح بوده است که چگونه می تواند به زندگی خویش معنا بخشد، و این معنا جویی و معنا خواهی یکی از نیازهای بنیادی انسان است که چنانچه بدرستی هدایت شود به دین باوری و خدا پرستی می انجامد. از اینرو جایگاه دین و تربیت دینی در عصر جدید با توجه به چالش های نهفته در درون آن، از اهمیت ویژه ای برخوردار است، و پرورش حس دینی در نسلی که توان مقابله و کنار آمدن با تضادها و چالش های عصر جدید را داشته باشد مستلزم دگرگونی در روشهای تربیتی و در عین حال دگرگونی در مبانی و منابع آسیب شناختی تربیت دینی است.

چنانکه نتایج حاصل از رگرسیون خطی نشان داد که عوامل آموزشگاهی تاثیر معنی داری بر تقویت و مانوس کردن دانش آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم دارد. ($F=1,472, p<0.001$). بنابراین فرضیه تحقیق حاضر تایید و فرضیه صفر رد می گردد. از سوی دیگر یافته های این فرضیه پژوهشی با یافته کتل (۲۰۱۲)، رستگار (۱۳۹۲)، شهرورزی (۱۳۹۰) همسو می باشد. چنانکه رستگار (۱۳۹۲) در تحقیقی تحت عنوان بررسی نقش مدارس در ارتقای معرفت دینی و سلامت روانی دانش آموزان که در دانشگاه آزاد اسلامی اهواز در قالب پایان نامه کارشناسی ارشد انجام دادند به این نتیجه رسیدند که پس از خانواده، مدرسه عهده دار تربیت و اجتماعی کردن دانش آموزان در ابعاد مختلف، خصوصا جامعه پذیری دینی و پاسخگویی به مشکلات دینی دانش آموزان است. در یک سطح دقیقتر، مدرسه اجتماعی کردن را در خلال برنامه های پنهانی که در محتوای فعالیت های مدرسه نهفته است، انجام می دهد و این گونه فعالیت ها از برنامه های تنظیم شده کلاسها تا ورزش های منظم و سازمان یافته را در بر می گیرد. تحلیل داده های تحقیق نشان می دهد که بین نقش مدرسه و ارتقای معرفت دینی و جنسیت، وضعیت اقتصادی، وضعیت تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد. عامل دیگری که در تربیت از جنبه اساسی و تعیین کننده ای برخوردار است، محیط آموزشی است که معلم، چهره شاخص و نماینده برجسته آن است. زیرا آنچه در فرآیند تعلیم و تربیت به متعلم انتقال می یابد، تنها معلومات و مهارتهای معلم و استاد نیست، بلکه تمام صفات، خلیات، حالات نفسانی و رفتار ظاهری او نیز به شاگردان منتقل می شود. رویکرد به معلمی، رویکردی عرفانی، الهی و معنوی است، چه آنکه خداوند اول معلم عالم هستی است. بنابراین شعاع و دایره نفوذ معلم از سطح و مرز کودک و مدرسه فراتر می رود و جامعه، ملت و بلکه جهان را در بر می گیرد.

به طور کلی، آزمون t برای گروه های مستقل، تحلیل واریانس یک راهه و آزمون شفه^۱ تفاوت های معنی داری را میان آزمودنیهای پژوهش به شرح ذیل نشان می دهند: میان ارزشیابی دانش آموزان دختر و پسر در پرسشنامه کلی عوامل موثر در جذب دانش آموزان به نماز تفاوت معنی دار $P<0.028$ وجود دارد،

^۱. scheffe

میانگین نمرات آزمودنی های دختر بیشتر است؛ مقایسه دیدگاه دانش‌آموزان دختر و پسر با وضعیت اقتصادی - اجتماعی در هر سه پرسشنامه سه گانه بالا، متوسط و پایین نشان می دهد که میانگین آزمودنی های با وضعیت اقتصادی، اجتماعی متوسط از دانش‌آموزان طبقه بالا و پایین بیشتر است که این تفاوت در سطح $P < 0.001$ معنی دار است. اما در خصوص مقایسه دیدگاه دانش‌آموزان پایه های اول، دوم و سوم مقطع متوسطه از لحاظ عوامل موثر درون مدرسه در جذب آنها به نماز (پرسشنامه کلی) تفاوت معنی داری وجود ندارد.

تحقیقات نشان می‌دهد که ۴۸ درصد کل دانش‌آموزان نوجوان «اعتقاد والدین خود را به خداوند و عمل به دستورات او را در جذب فرزندان به نماز مؤثر دانسته اند.» در یک تحقیق دیگر که از ۱۲۵ نفر دانش آموز یک مجتمع آموزشی سوال شده است ۶۶ درصد از دانش‌آموزان پسر و ۷۷ درصد از دانش‌آموزان دختر علت نمازخوان شدن و یا بودن خود را والدین خود ذکر کرده اند که این نشانگر نقش پراهمیت خانواده و الگو بودن آن برای نوجوان و جوان است.» والدین یا اولیای مدرسه و مدیران و شخصیت‌های معروف جامعه هر کدام نقش ویژه و حساسی در این مهم دارند.

همچنین یافته های جمالی، (۱۳۸۱)، با عنوان بررسی عوامل مؤثر در جذب دانش‌آموزان به نماز و قرآن کریم به این نتایج دست یافتند که نقش الگوها در بررسی راه‌های جذب دانش‌آموزان به نماز اولین مساله‌ای که به آن برمی خوریم زندگی اجتماعی دانش آموز در محیط خانواده، مدرسه، جامعه و همسالان و زندگی سیاسی او (درک مفاهیمی همچون مدیریت، حکومت و سیاست‌های اجتماعی) می‌باشد. در این فرایند دانش آموز در تعامل مستقیم با اطرافیان، خانواده، دوستان، مدیران حکومتی، تربیتی، معلم و مربی، مسجد و روحانیت، تحت تاثیر رفتارها و پیام‌های آنان است و منش‌های آنان را تحت نظر دارد و رفتارهای تبعیدی و اخلاقی ایشان را پی گیری می‌نماید. شکل گیری شخصیت معنوی و اجتماعی دانش آموز از همان ابتدا در خانواده و بعد در مدرسه و در مراتب بعدی از طریق دیگران صورت می‌گیرد.

از طرفی عوامل فردی بر تقویت و مانوس شدن دانش‌آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم موثر است. از سوی دیگر نتایج حاصل از رگرسیون خطی نشان داد عوامل فردی تاثیر معنی داری بر تقویت و مانوس کردن دانش‌آموزان هنرستان با نماز و قرآن کریم دارد. ($F=36,775, p<0.001$). بنابراین فرضیه تحقیق حاضر پذیرفته و فرضیه صفر رد می گردد. از طرفی دیگر یافته های حاصل از این فرضیه پژوهشی با یافته های سید علوی (۱۳۸۴)، قرائتی (۱۳۹۱)، همسو می باشد. از سوی دیگر یافته های حاصل از این فرضیه پژوهشی موید این مطلب است که دانش‌آموزانی که از عوامل فردی همچون داشتن احساسات خوب نسبت به مسائل نماز و مفاهیم قرآن کریم دارند نسبت به دگر افراد برای نماز و قرآن کریم مانوس ترند. تحقیقات نشان می دهد که اقامه نماز و با نماز زندگی کردن، نیاز فطری انسان است. زیرا نماز

تمام خواسته های فطری را تأمین می کند و به استعداد حقیقت یاب انسان توجه دارد و او را با خویش، با خدا و با کمال مطلق مربوط می کند. به همین دلیل کودکان تا زمانی که به دوره بزرگسالی منتقل نشده اند، بهترین و مساعدترین شرایط برای پرورش حس دینی، باورها و اعتقادات مذهبی از جمله گرایش به نماز را دارند؛ چون میثاق کودکان با فطرت خویش، تازه تر و شفاف تر از دوره بزرگسالی است.

پیشنادهای کاربردی پژوهش

(۱) بهره گیری از ظرفیت های نهفته در جامعه جهت ایجاد انس دانش آموزان با نماز قرآن کریم، می بایست نگاه ویژه ای به نقش مراکز فرهنگ سازی داشته باشیم. پیشنهاد می شود از حوزه های علمیه، مساجد و حسینیه ها، خانواده، مدارس، رسانه صدا و سیما، مراکز آموزش عالی و دانشگاهی، سینما و تئاتر، اینترنت و جرائد، که از عوامل مؤثر در تولید فرهنگ معنویت و کمالات و فضائل انسانی است در تقویت و مانوس شدن دانش آموزان با نماز و قرآن کریم استفاده نمود.

(۲) تبیین جایگاه قرآن به عنوان کتاب زندگی قرآن کریم، نقش تعیین کننده ای در جهت مانوس شدن دانش آموزان با نماز دارد. مسلماً چنین کتابی، کتاب زندگانی و حیات است و پیشنهاد می شود دانش آموزان به این پیمان نامه الهی، عشق ورزند، بفهمند و عمل کنند و با آن انس پیدا کنند.

(۳) یکی از راهکارهای ایجاد انس با قرآن کریم در میان دانش آموزان، بحث فرهنگ سازی قرآن در مدارس است. در مدارس کشور ما، علیرغم توجه به بحث آموزش های قرآنی، نسبت به بحث فرهنگ سازی کمتر عنایت شده است؛ در صورتی که این بحث مقدمه و مکمل بحث آموزش می باشد و تا هنگامی که دانش آموزان ما انگیزه کافی برای یادگیری قرآن و نماز نداشته باشند، روشهای آموزشی جوابگوی خطاهای موجود نیست. به عنوان مثال، در کشور سودان، به علت وجود چنین جریان مثبتی، شاهد انس مناسب مردم با قرائت و حفظ قرآن کریم می باشیم. در این کشور، غالب افراد بالای دیپلم حافظ کل قرآن و سایر افراد، حافظ قسمتی از قرآن می باشند و در مساجد، نمازگزاران خود را موظف می دانند تا بعد از هر نماز یومی، حداقل به مدت ۱۵ الی ۲۰ دقیقه (مجموعاً حدود یک ساعت و نیم) قرآن بخوانند و با آن انس پیدا کرده و سپس از مسجد خارج شوند.

(۴) مدارس از مراکز تولید فرهنگ و فضیلت اسلامی و انسانی است و وظیفه تغذیه علمی و فکری میلیون ها دانش آموز را بر عهده دارد. جهت تقویت نقش فرهنگ سازی مدارس برای تقویت و مانوس شدن دانش آموزان با نماز و قرآن کریم، می توان موارد زیر را پیشنهاد نمود:

- با توجه به اینکه، یکی از ارکان آموزش هر زبانی، فراگیری لهجه آن زبان است. در اکثر کشورهای مسلمان، زبان عربی را که زبان قرآن است، با لهجه خاص خود فرا می‌گیرند؛ اما در کشور ما، متأسفانه عربی با لهجه فارسی تدریس شده و این خود، از عوامل ضعف صحت قرائت نماز و انس کم مردم با قرآن کریم می‌باشد. در کشور غنا، اکثر جوانان مسلمان، مسلط به قرائت به روش ترتیل و با لهجه عربی، و در مواردی، مسلط به مکالمه عربی می‌باشند؛ در حالی که، زبان رسمی آن کشور انگلیسی می‌باشد. پیشنهاد می‌شود در آموزش و پرورش کشور می‌بایست تدریس عربی، همانند تدریس سایر زبانها، با تأکید بر رعایت لهجه خاصش صورت پذیرد.
- استفاده از مربیان مجرب و آشنا به فن قرائت و مفاهیم قرآن کریم برانس گرفتن دانش‌آموزان با نماز و قرآن کریم، ضروری به نظر می‌رسد، که پیشنهاد برگزاری دوره های ارتقای مربیان در این زمینه مؤثر است.

منابع

- ۱- قرآن کریم.
- ۲- نهج البلاغه.
- ۳- احمدی، جمشید، (۱۳۹۰)، درس ها و پیامهای نماز برای خانواده ها، انتشارات ستاد اقامه نماز، چاپ چهارم، ص ۲۲ الی ۸۷.
- ۴- افروز، غلامعلی، (۱۳۸۴)، روانشناسی و تربیت کودک و نوجوان، تهران، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، ص ۱۰ الی ۱۱.
- ۵- انجمن اولیاء و مربیان؛ جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۸۹)، نماز در سیمای خانواده، تهران، انتشارات ستاد اقامه نماز، چاپ اول، ص ۴۵ الی ۲۳۱.
- ۶- انصاریان، حسین، (۱۳۸۸)، نظام خانواده در اسلام، قم، نشر ام اییها (سلام الله علیها)، ص ۱۲ الی ۴۳۳.
- ۷- حر عاملی، شیخ محمد، (۱۴۲۹)، وسائل الشیعه، بیروت، مؤسسه آل البيت (علیه السلام) لإحياء التراث، چاپ سوم، ص ۳۴۳.
- ۸- بشلیده، کیومرث؛ مکتبی، غلامحسین؛ تقی پور، منوچهر؛ شکرکن، حسین، (۱۳۸۷)، بررسی عوامل موثر درون مدرسه ای جذب دانش آموزان مقطع متوسطه استان خوزستان به نماز، مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره سوم، سال دهم، شماره های ۴ و ۳.
- ۹- تقوی، سید رضا، (۱۳۹۱)، رسالت و جایگاه نماز جمعه، تهران، انتشارات نور الائمة (علیهم السلام)، ص ۱۰.
- ۱۰- جمالی، کریم، (۱۳۸۸)، بررسی عوامل مؤثر در جذب دانش آموزان به نماز و قرآن کریم، مقاله، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت، ص ۸ الی ۱۳.
- ۱۱- حاکم نیشابوری، محمدبن عبدالله، (۱۴۱۱هـ ق)، المستدرک علی الصحیحین، بیروت، دارالکتب العلمیه، ص ۱۱۸.
- ۱۲- حسینی، سید شمس الله؛ اندش، مهدی، (۱۳۹۰)، فرا تحلیل تحقیقات اجرا شده درباره اقامه نماز، مازندران، انتشارات ادارات و مدارس آموزش و پرورش استان مازندران.
- ۱۳- خزائلی، محمد، (۱۳۸۵)، احکام قرآن، تهران، انتشارات جاوید، ص ۸۰.
- ۱۴- خلیلی، مصطفی، (۱۳۸۷)، نقش نماز در شخصیت جوانان، قم، نشر زائر، چاپ پنجم، ص ۴۲ الی ۵۵.
- ۱۵- دشتی، محمد، (۱۳۸۷)، مسئولیت تربیت، تهران، نشر امام علی (علیه السلام)، چاپ اول، ص ۱۴.
- ۱۶- دوغان، سید محمد زکی، (۱۳۹۰)، آثار تربیتی نماز، تهران، ستاد اقامه نماز، چاپ دوم، ص ۴۱ الی ۱۶۳.

- ۱۷- رابرتسون، یان، (۱۳۸۹)، درآمدی بر جامعه، ترجمه حسین بهروان، تهران، انتشارات به نشر، ص ۱۳۰.
- ۱۸- راشدی، حسن، (۱۳۸۵)، نماز شناسی، تهران، انتشارات ستاد اقامه نماز، ص ۸ الی ۸۲.
- ۱۹- رستگار، محمد، (۱۳۹۲)، بررسی نقش مدارس در ارتقای معرفت دینی و سلامت روانی دانش‌آموزان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی اهواز.
- ۲۰- رضوانطلب، محمد رضا، (۱۳۹۲)، پرستش آگاهانه، تهران، ستاد اقامه نماز، چاپ دوم، ص ۱۵ الی ۲۰۵.
- ۲۱- سالاری فر، محمد رضا، (۱۳۸۸)، درآمدی بر نظام خانواده در اسلام، تهران، نشر هاجر، چاپ سوم، ص ۲۵ الی ۱۴۱.
- ۲۲- سید علوی، ابراهیم، (۱۳۸۴)، نماز در قرآن، تهران، انتشارات طلوع آزادی، چاپ اول، ص ۹۷.
- ۲۳- السیوطی، جلال الدین عبدالرحمان بن ابی بکر، (۱۴۱۴هـ.ق)، الدر المنثور، بیروت، انتشارات دارالفکر، ص ۶۰.
- ۲۴- شرفی، محمد رضا، (۱۳۸۸)، تربیت اسلامی با تأکید بر دیدگاه‌های امام خمینی (ره)، تهران، مؤسسه تحقیقات و نشر معارف اهل بیت (علیهم السلام)، ص ۳۶ الی ۱۱۸.
- ۲۵- شعاعی، محسن، (۱۳۸۶)، بررسی راهکارهای ایجاد انس با قرآن کریم در میان اقشار مختلف جامعه، مجله علوم تربیتی و روانشناسی، شماره ۸، ص ۴۵.
- ۲۶- شفیعی زاده، رضا، (۱۳۸۵)، نظارت موثر سازمانی از منظر مدیریت علمی و اسلامی، مجله علوم اسلامی، شماره ۳، صص ۳۱ الی ۵۱.
- ۲۷- شکوری، علی، (۱۳۸۴)، مشارکتهای اجتماعی و سازمانه های حمایتی، تهران، انتشارات سمت، ص ۱۶.
- ۲۸- شهروزی، علی، (۱۳۹۰)، بررسی نقش مدارس قرآن در یادگیری معارف و مفاهیم قرآنی کودکان و نوجوانان، شهرستان گیلانغرب، پایان نامه رشته علوم تربیتی.
- ۲۹- شیرازی، آیه الله مکارم، (۱۳۸۶)، تفسیر نمونه، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، چاپ بیستم.
- ۳۰- خمینی، روح الله، (۱۳۷۰)، صحیفه نور، مجموعه سخنرانیهای امام خمینی (ره)، تهران، انتشارات سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ص ۱۴۷ الی ۱۵۷.
- ۳۱- طبرسی، فضل بن حسن، (۱۳۸۸)، تفسیر مجمع البیان، قم، انتشارات نور وحی، چاپ اول، ص ۳۱۹.
- طبسی، محمد جواد، (۱۳۸۳)، حقوق فرزندان در مکتب اهل بیت (علیهم السلام)، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ص ۴۲ الی ۲۹۳.
- ۳۲- طهماسبی، احمد، (۱۳۸۵)، شیوه های رفتار با جوانان از منظر ولایت، انتشارات یاقوت، چاپ هشتم، ص ۱۵ الی ۱۹۳.
- ۳۳- فراهانی بورغانی، اسماعیل، (۱۳۸۲)، نماز جماعت در مدارس، مجله پیوند، شماره ۱۷۰، ص ۱۳.

- ۳۴- قائمی، علی، (۱۳۹۲)، هدایت نوجوان بسوی نماز، تهران، انتشارات ستاد اقامه نماز، چاپ ششم، ص ۲۶ الی ۶۲.
- ۳۵- قرائتی، محسن، (۱۳۹۱)، راز نماز، قم، انتشارات مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، چاپ بیست و یکم، ص ۱۶.
- ۳۶- قمی، حاج شیخ عباس، (۱۳۸۶)، مفاتیح الجنان، قم، ناشر فیض کاشانی، چاپ بیست و نهم، ص ۲۱۰.
- ۳۷- کریمی، عبد العظیم، (۱۳۹۰)، نکته های روان شناختی در تربیت دینی فرزندان، تهران، انتشارات ستاد اقامه نماز، چاپ هفتم، ص ۱۱ الی ۹۵.
- ۳۸- کلینی، ثقة الاسلام، (۱۳۹۰)، اصول کافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم.
- ۳۹- کلارنس، ج، راو، (۱۳۹۱)، مباحث عمده در روان پزشکی، ترجمه جواد وهاب زاده، تهران، انتشارات آرش.
- ۴۰- مجلسی، محمد باقر، (۱۴۰۳هـ.ق)، بحارالانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ص ۱۹۵.
- ۴۱- محدث نوری، محمد، (۱۴۰۸)، مستدرک الوسائل، قم، نشر مؤسسه آل البيت (علیهم السلام)، چاپ اول، صص ۱۷۴-۱۸۷.
- ۴۲- محمدی همدانی، اصغر، (۱۳۸۶)، توشه ای از خرمن نماز، تهران، انتشارات مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت، چاپ اول.
- ۴۳- مطهری، مرتضی، (۱۳۸۹)، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران، انتشارات الزهراء (سلام الله علیها)، ص ۳۴۷.
- ۴۴- مطهری، مرتضی، (۱۳۸۷)، انسان کامل، تهران، انتشارات صدرا، چاپ یازدهم، ص ۱۵۱.
- ۴۵- معجم مقاییس اللغة، ابن فارس، جلد ۱، صفحه ۱۴۵.
- ۴۶- ملاولی، نرگس، (۱۳۹۱)، بررسی تأثیر تشویق والدین در گرایش فرزندان به نماز و قرآن کریم، قم، مرکز پژوهش های مدیریت حوزه های علمی خواهران الزهراء (س).
- ۴۷- منصوری، محمد، (۱۳۸۳)، نماز، خانواده، مدرسه، مجله تربیت، شماره سوم، دوره ششم، ص ۲۰.
- ۴۸- نجفی، گودرز، (۱۳۸۸)، راز نیایش، تهران، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی، ص ۱۳.
- ۴۹- نعیم آبادی، غلامعلی، (۱۳۸۷)، نماز در آینه وحی، تهران، انتشارات نور، چاپ دوم، ص ۷۴ الی ۱۱۰.
- ۵۰- نعیم آبادی، غلامعلی، (۱۳۸۹)، نماز زیباترین الگوی پرستش، تهران، ستاد اقامه نماز، چاپ دوم، ص ۹۸ الی ۱۰۰.
- ۵۱- نیکنومی، مصطفی، (۱۳۸۳)، مدیریت مدرسه محور، مفاهیم، نظریه ها، راهبردها و چالش ها، تهران، انتشارات پژوهشکده تعلیم و تربیت، ص ۱۵ الی ۱۸.

۵۲- هادیزاده، جمیله؛ حسینی، شمس اله، (۱۳۹۰)، بررسی روشهای جذب فرزندان به نماز، اداره آموزش و پرورش آمل.

1. Cattell. Raymond (2011). Personality and mood by questionnaire
2. Hirst, P,H(2012), Moral Education in a secular, university of London press LTD.
3. Krotz, Friedrich,(2005), Chair of Communication Studies, Social communication university of Erfur, First European Communication Conference